

Tri pisca iz I. i II. vijeka o presv. Euharistiji.

Naša su sv. evanđelja napisana u I. vijeku. Sv. Matej i Ivan su živjeli s Isusom, sv. Marko je bio pratilac sv. Petra; sv. Luka pak pratilac sv. Pavla. Sva četvorica govore o presv. Euharistiji. U Ivanovu evanđelju (gl. 6.) Isus obećaje, da će ustanoviti ovo Otajstvo; sv. Marko pripovijeda u gl. 14., sv. Matej u gl. 26. i sv. Luka u gl. 22., da je Krist to Otajstvo zaista i ustanovio. Isto i sv. Pavao u 1. Kor. gl. 11.

Uz ova svjedočanstva o presv. Euharistiji možemo navesti i nekoja iz I. i II. vijeka, t. j. pisaca, koji su općili s apostolima. To su pisac »Didaché« pa sv. Ignacije i sv. Justin.

1. »Didaché« ili »Nauka 12 apostolâ«.

Ovo se djelo nalazi u Jeruzolimu u rukopisu Leona bilježnika iz g. 1056. G. 1680. taj rukopis preniješe u Carigrad, ali ga kasnije povратиše. Filotej Bryennius ga je otkrio g. 1875. a g. 1883. objelodanio. Do 11. vijeka »Didache« bila u uporabi, a poslije ne više. Tako je spominje u 10. vij. Pseudo-Atanasije u svojoj Synopsis; u 9. vijeku Nicefor patrijarha carigr., u 4. vijeku Atanasije i Eusebije. Ulomke iz »Didache« donose Klement Aleks. i Origen, Justin, Augustin i mnogi drugi. »Didache« je po sudu nepristrane kritike napisana prema koncu I. vijeka. Tako sude Funk, Berdenhewer, Rauschen-Wittig, Kihn, Batiffol itd. Pisac je nepoznat, ali patrolozi drže, da je iz Sirije ili Palestine (Fessler-Jungmann, Institutiones patrologiae I. 194).

O djelu su pisali izmed ostalih: N. Biesenthal, Die urchristliche Kirche u. Leben nach der D.; O. Knoop, Der Dogmatische Inhalt der D.; Bruders, Verfassung der Kirche bis z. J. 175.; Savi, La Dottrina degli Apostoli; I. P. Bock, Pravršćanska Didache i evolucijonisti o pravršćanstvu (Vrhbosna g. 1906).

U »Didache« čitamo:

»9. — 1. Obzirom na Euharistiju ovako se zahvalite: 2. Najprije za kalež: Hvalimo ti, Oče naš, za sveti čokot Davida, sluge tvoga, što si nam ga objavio po Isusu, Sinu svojemu; slava tebi u vijeke. 3. A za lomljeni kruh: Hvalimo ti, Oče naš, za život i poznanje, što si nam ga objavio po Isusu, Sinu svojemu; slava tebi u vijeke. 4. Kao što je ovaj lomljeni kruh bio razasut iznad gora te se je sakupio u jedno: tako neka se sakupi Crkva tvoja sa krajeva zemlje u kraljevstvo tvoje; tvoja bo je slava i moć po Isusu Kristu na vijeke. 5. Nitko pak neka ne jede niti pije od vaše Euharistije, osim koji su kršteni u ime Isusovo; jer je o tome rekao Gospodin: Ne dajte sveto psima.

10. — 1. A kad ste se nasitili, ovako se zahvalite: 2. Hvalimo ti, Oče sveti, poradi svetog imena tvoga, što si ga nastanio u srcima našim, i poradi poznanja i vjere i besmrtnosti, što si nam je objavio po Isusu, Sinu svojemu; slava tebi u vijeke! Ti si, Gospodine sve-

mogući, stvorio sve radi imena tvoga, a jelo si i pilo ljudima dao za uživanje, da ti zahvale; nama si pak milostivo poklonio duhovno jelo i pilo i život vječni po Simu svojemu. 4. Prije svega hvalu ti dajemo, što si silan; slava tebi u vijeke. 5. Spomeni se, Gospodine, Crkve svoje, da je oslobodiš od svakoga zla i da je usavršiš u ljubavi svojoj; posveti je i sakupi sa četiri vjetra u kraljevstvo svoje, što si joj pripravio; tvoja bo je moć i slava u vijeke. 6. Dodaj milost i prođi svijet ovaj! Hosana Bogu Davidovu! Tko je svet, neka pristupi; tko nije, neka čini pokoru. Maranatha, amen. 7. Prorocima pak dopustite zahvaliti, koliko hoće.

14. — Svakog pak dana Gospodnjega sakupite se i lomite kruh i zahvalite (slavite Euharistiju), ispovjeđivši prije grijeha svoje, da bude čista žrtva vaša. 2. A svaki, koji je u razmirici s prijateljem svojim, neka se ne sastane s vama, dok se ne pomire, da se ne bi oskvrnila žrtva vaša. 3. Ovu bo je prorekao Gospodin: Na svakome mjestu i u svako vrijeme neka mi se prinese žrtva čista, jer sam ja Kralj Veliki, govori Gospodin, i ime je moje divno u narodâ.

»Didache« nas uči u 16 poglavlja o živoj vjeri, molitvi, dobrim djelima, ustrajnosti u dobru i o kršćanskoj eshatologiji. U 9. poglavlju nalazimo, da »krstiti u ime Isusovo« ili »u ime Gospodinovo« (9, 5) znači isto što i »krstiti u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. Jednaki izraz nalazimo i u »Djelima apostolskim« 19, 5, kao i kod sv. Justina (I, 66). »Didache« svjedoči za vjeru, da nitko ne smije primiti s Euharistiju, ako nije kršten (9, 5), jer je ona samo za članove Crkve a ovi su samo kršteni. Po »Didachi« (9, 5 i 10, 6) kao i po sv. Pavlu (1 Kor. 11, 28—29: Ali čovjek neka ispita sebe, pa onda od hlieba ovoga da jede i od kaleža da pije; jer koji nedostojno jede i pije, sud sebi jede i pije, ne razlikujući tijela Gospodnjega) da dostojno netko primi sv. Euharistiju nije dosta biti kršten, nego valja da je bez teškog grijeha (u milosti posvećujućoj). Zato zaključuje »Didache« (10, 6): »Tko je svet, neka pristupi; tko nije, neka čini pokoru*«. Što je ta pokora? O tome je u 4, 14 »Didache« ovo kazala: »U crkvi ćeš ispovjediti grijeha svoje, i ne ćeš pristupiti (liturgijskoj) molitvi svojoj u zloj savjesti«. Prvi su kršćani redovito kod sv. mise primali i sv. pričest, pa je zato eto i nužna bila sv. ispovijed. To pisac ističe vjernicima i po treći put u 14, 1: »Svake nedjelje sakupite se i lomite kruh i zahvalite (slavite Euharistiju), pošto ste prije ispovjediti grijeha svoje«. Pisac je »Didache« očevitno vjerovao u istu Isusovu

*) Sv. Justin (u II. vij.) veli, da se mora ovaj sakrament primiti čista srca: »Alimentum hoc apud nos vocatur Eucharistia quod nulli alicui participare licitum est quam veram esse doctrinam nostram credenti et lavacro propter remissionem peccatorum et regenerationem abluto, et ita ut Christus tradidit viventi« (Apol. 1, 66). — Constitutiones Apostolicae (c. 25): »Zahvaljemo (slavimo Euharistiju) za krv dragocjenu Isusa Krista, koja je za nas prolivena, te za dragocjeno tijelo«.

prisutnost u presv. Euharistiji, kako to mi katolici vjerujemo.

Još par opazaka k pogl. 9. — »Pseudo-Athanasius (pisan između V. i VI. vijeka, a možda u VII. vijeku), De virgin. seu De Ascens. 13. prepisuje gotovo do riječi 9, 3—4; no mjesto riječi »gora« ima »stol«. — »Didache« ondje u cijelom pogl. 9. govori najprije o kaležu i onda kruhu, a tako ima i pripravna euharistička zahvala (prefacija), obratno je pak kod konsekracije i pričesnih molitava u misi*).

»Ne dajte sveto psima« — jesu Isusove riječi: »Ne dajte sveto psima; niti bacite bisera pred svinje, da ga ne pogaze nogama svojim« (Mat. 7. 6) — »Čokot Davidov« jest krv Kristova. Tako Klement Aleksandrijski (quis dives salv. 29: to aima tes ampelu tes David -- krv loze Davidove) i Origen (In Judic. 6, 2: Antequam panis coelestis consequamur annonam et carnibus agni immolati satiemur, antequam verae vitis quae ascendit de radice David sanguine inebriemur). — »Lomljeni kruh« (9, 4) sjeća nas na Pavlove riječi: »Kruh, koji lomimo, nije li zajednica tijela Kristova? Jer smo jedan kruh, jedno tijelo mnogi, mi svi, koji u jednom kruhu imamo zajednicu« (1 Kor. 10, 16—17)**). Kako više dijelova sastavlja jedan kruh, tako razni ljudi i narodi Crkvu.

Ovo nam zadnje tumači gl. 10. Tu se veli: »Spomeni se, Gospodine, Crkve svoje . . . posveti je i sakupi sa četiri vjetra u kraljev-

*) Die Doctrina Apostolorum gibt die Formulare für die beiden letzten Gebete der Liturgie (Antecommunio u. Postcommunio) an, u. zwar deshalb nur für diese, weil sie allein auf jüdischen Eulogien, die anderen Messgebete aber auf auch den Christen bekannten Psalmen beruhen. (Tako Kraus, Realencyclopädie, str. 311.).

**) Ignacij: »Lomeći jedan kruh, koji je lijek besmrtnosti, protulijek da ne umremo, nego živimo uvijek u Isusu Kristu« (Eph. 20, 2). — Justin: »Ovo ne uzimamo kao obični kruh, niti obično piće, nego kako je po Riječi Božjoj tijelo postao Isus Krist, spasitelj naš, te svojim tijelom i krvlju bio uzrok spasa našeg, na isti način podučeni smo da je ona hrana, odakle se krv i tijelo naše izmjenom hrane, tijelo i krv onog upućenog Isusa« (Apolljenje kruha« (»fractio panis«) za sv. Euharistiju. Već sv. Luka kaže o prvim Dei iam non communis panis est (nije to obični kruh), sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena et coelesti, sic et corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, sed spem resurrectionis habentia« (Adv. haer. 4, 18). — Već su apostoli upotrebljavali riječ »lomljenje kruha« (»fractio panis«) za sv. Euharistiju. Već sv. Luka kaže o prvim kršćanima u Jeruzolimu: »I ustrajaše u nauči apostolskoj, u zajednici lomljenja (in communicatione fractionis panis) kruha i u molitvama« (Dj. ap. 2, 42). U Emausu dva učenika pripoznaše Krista u »lomljenju kruha« (Lk. 22, 30, 35). Odakle taj izraz »lomljenje kruha?« Evangeliste Matej, Marko, Luka, te sv. Pavao 1 Kor., gdje govore o ustanovi sv. Euharistije, ističu: I kad jedahu, uze Isus kruh i blagoslovivši prelomi ga i dade učenicima i reče: Uzmite, jedite, ovo je tijelo moje.

stvo svoje« (10, 5). Ne sjeća li nas ovo na molitvu Spasiteljevu na zadnjoj večeri: »Oče sveti, sačuvaj ih u ime svoje, one koje si mi dao, da budu jedn o kao i mi« (Iv. 17, 11)? Kristova je želja, da svi narodi stupe u Crkvu, jer reče apostolima: »Idite i učite s v e narode« (Mat. 28, 19).

Pogl. 9. svršava s riječima: »Ne dajte sveto psima«. Tako je u prastarjoj istočnoj liturgiji svećenik običavao reći prije dijeljenja sv. pričesti: »Sveto svetima«. Pogl. 10. ta riječ kao da opetuje pri svršetku, kada veli: »Tko je svet, neka pristupi; dapače nadodaje aramejsku riječ »Maran atha« (Dodi, Gospode naš!). Ova aramejska riječ smjera valjda na predzadnji stih Ivanova Otkrivenja: »Amen. Dodi, Gospode Isuse!« (Ap. 22, 20).

U pogl. 14. pisac veli, neka se kršćani sastanu u nedjelju, ali prije da u sv. ispovijedi operu dušu od grijeha i pomire se među sobom. Razlog? Treba prikazati žrtvu, o kojoj je Bog kazao Židovima preko Malahije, zadnjeg proroka: »Nijeste mi mili, veli Gospodin nad vojskama, i ne ću primiti žrtve iz vaše ruke. Jer od istoka sunčanoga do zapada veliko će biti ime moje među narodima i na svakom će se mjestu imenu mojemu žrtvovati i prinosit će se čista žrtva; jer će ime moje biti veliko među narodima, veli Gospodin nad vojskama« (1, 10—11). Tu za riječ »žrtva« ima židovski tekst »minchah« i znači u liturgičnom smislu nekrvnu žrtvu. Bog tu zabacuje stare žrtve i uvesti će novu, nekrvnu i to ne samo u Palestini, nego kod svih naroda. Kako je Bog odredio da njegova Crkva bude katolička (t. j. za sve narode), tako će i ovu novu žrtvu prinositi svi narodi i bit će i ona katolička. Zato i »Didache« ima 14, 3: Aute gar estin he retheisa hipo Kirin: »En panti topo« kai hrono profserein moi *thisian katharan* (sacrificium mundum), hoti basileus megas eimi, legei Kirios, kai to onoma mu thaumaston en tois *ethnesin* (in gentibus). —

Pisac »Didache« hoće, da se kršćani sastanu na dan Gospodnj. To je naša nedjelja ili prvi dan židovske sedmice. Tako veli i sv. Luka: »A u prvi dan nedjelje, kad se sabraše učenici da lome kruh, govoraše im Pavao« (Dj. ap. 20, 7). Slično čitamo u poslanici Barnabinoj (pisanoj g. 80.—130.): »Stoga i osmi dan u veselju provodimo, jer je tada i Isus uskrsnuo od mrtvih, i kada se ukazao uzade na nebesa« (Dio kai agomen ten hemeran ten ogdoen eis enfrosinen, en he kai ho Jesus aneste ek nekron, kai fanerotheis anebe eis uranus. 15, 9). Isto veli i Tertulijan (Apol. 16; Ad nat. 1, 13; De orat. 23), Eusebij (Hist. Eccl. 4, 23; 5, 23) i Plinij (Ep. ad Trai.). —

2. Sv. Ignacije Antiohijski (u. 107.).

Sv. Ivan Hrisostom tvrdi, da je sv. Ignacij neposredno naslijedio sv. Petra na biskupskoj stolici u Antiohiji, kada se sv. Petar odatie preselio u Rim. (Hom. in s. Ign. mart. 4). S njim se slaže i Teodo-

ret (Dial. 1), Origen (Hom. 6 in Lc.), Eusebij (Hist. Eccl. 3, 22) i sv. Jeronim (De viris illustr. 16) drže, da je bio treći ili drugi Petrov nasljednik u Antiohiji. On je poginuo kao mučenik u rimskom kolo-seju za cara Trajana g. 107. — Sv. Ignacij je napisao više poslanica. U onoj upravljenoj Rimljanima, Filadelfljanima i Smirnjanima spominje i presv. Euharistiju. Čujmo o tome njegovu riječ.

a). *Poslanica Rimljanima*. 7, 2: »Živ pišem vama, a želim umrijeti. Moja je ljubav pribita na križ, i nije u mene vatre, ljubavi svjet-ske, nego je živa voda, što govori u meni, a govori mi iznutra: Ova-mo k Ocu! 3. Ne ide mi u tek hrana iskvarivosti, a ni slasti ovoga života. Kruh Božji hoću, kruh nebeski, kruh života, t. j. tijelo Isusa Krista, Sina Božjega, koji se poslije rodi od koljena Davida i Abra-hama; i napitak Božji hoću — krv Njegovu, t. j. ljubav neprolaznu« (Lasmann-Rac, Primjeri, str. 17).

Sv. Ignacij veli, da mu ne ide u tek prolazna hrana i uspoređuje nebesko blaženstvo s euharističkom večerom. On svršava ovo poglavlje s riječima: ho estin agape aftartos — quod est caritas incorruptibilis. Po Zahnu se to odnosi na oba dijela: jelo i piće, po Fun-ku samo na krv.

b). *Poslanica Smirnjanima*. 6: Nitko neka se ne vara. Ma ako i nebeski stanovnici, slavni anđeli te vidljivi i nevidljivi glavari ne vjeruju u krv Kristovu, i oni će biti osuđeni. — 7, 1: Klone se Euharistije i molitve, jer ne priznaju, da je Euharistija tijelo Spasitelja našega, Isusa Krista, koje je za grijeh naše trpjelo, a Otac ga je po dobroći svojoj uskrisio. Oni dakle prigovaraju daru Božjemu, u rječkanju umiru. No od koristi bi im bilo ljubiti ga, da i uskrsnu. 2. Takvih treba da se klonite i da s njima ne govorite ni nasamo ni pred svijetom, nego se držite prorokâ, pogotovo Evandolja, koje nam predočuje muku i potpuno dokazuje uskrsnuće. Klonite se raskola, on je početak svakoga zla. — 8, 1: Svi se pokoravajte biskupu, kao Isus Krist Ocu, a svećenstvu kao apostolima; dakone štujte kao zapovijed Božju. Nitko vas neka ne radi bez biskupa ništa, što se tiče Crkve. Ona Euharistija neka se drži za valjanu, koja se vrši pod biskupom ili pod onim, kome on dopusti«.

Sv. Ignacij je ovu poslanicu napisao i zato, da Smirnjani ne vje-ruju Docketima; stoga on i crta pravu nauku o Kristovu čovječanstvu, koje su Docketi nijekali: osuđuje Dockete, jer ne vjeruju u krv Isusovu, klone se Euharistije. Kako će se Smirnjani oprijeti Docketima? Ako se drže objave, te jedinstveni budu s crkvenom hijerhijom, drže se biskupa te pod njegovim vodstvom žive i primaju sv. sakramente, osobito krštenje i Euharistiju.

Sv. Ignaciju Euharistija nije kakav znak, nego je isto tijelo Kri-stovo, koje je visjelo na križu. Dakle svjedoči vjeru posve protivnu nego što je Kalvinova. Ova nam Ignacijeva izjava doziva u pamet prisegu, koju je g. 1079. položio Berengarij. Ta glasi: »Ja Berenga-rij srcem vjerujem i ustima ispovijedam, da se kruh i vino, položeri na oltaru, po tajni molitve i riječima našeg Spasitelja supstancijalno

pretvaraju u pravo i vlastito te živo tijelo i krv Isusa Krista Gospodina našeg i da je poslije posvećenja pravo Kristovo tijelo, koje je Djevica rodila i koje je za spas svijeta prikazano visjelo na križu i koje sjedi ob desnu Oca, te da je prava krv Kristova, koja je tekla iz njegova boka, a to ne samo po znaku i kreposti sakramenta, nego u vlastitosti naravi i istini supstancije (in proprietate naturae et veritate substantiae)«.

Sv. Ignacij u gl. 7, 1. veli: »Oni prigovaraju daru Božjemu, u rječkanju umiru«. (U grčkom originalu: Oi un antilegontes te dorea tu Theu sizetuntēs apotneskusin). Zašto umiru? Jer je Euharistija lijek besmrtnosti (farmakon atanasias) i protulijek smrti (antidotou tu me apotanein), a heretici (Doketi) prigovaraju presv. Euharistiji i zato će umrijeti. Po 8, 1. vidi se, da Doketi nijesu bili protivni svakoj Euharistiji, nego onoj u Crkvi katoličkoj, pa ipak im sv. pisac kaže, da sebi u njoj dobivaju smrt. Drugim riječima veli: Bog Dokete ne ljubi, jer se ne podvrgavaju Crkvenoj hijerarhiji i pres. Euharistiji u katoličkoj Crkvi i zato su u sjeni smrti i ne će uskrsnuti proslavljeni. »Od koristi bi im bilo ljubiti Krista, da ih on uskrisi«. Tako je pisao sv. Ivan: »Tko ne ljubi, taj ostaje u smrti« (1 Iv. 3, 14), t. j. djelima Boga ne ljubi, ne drži ono, što je Bog ustanovio i odredio, taj je u smrti. Euharistija je jamstvo, da ćemo proslavljeni uskrsnuti, prema riječima Kristovim: »Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan« Iv. 6, 55. Ili, kako veli sv. Ciprijan: Euharistija jest sjeme budućeg slavnog uskrsnuća; no to je Euharistija u našoj Crkvi, ne kod Doketa. Zato valja bježati od Doketa.

To isto nam sv. Ignacij potanje tumači u 8, 1 i zaključuje: »Ona Euharistija neka se drži za valjanu, koja se vrši pod biskupom ili pod onim, komu on dopusti«. Ona riječ »valjana« znači prema grčkom originalu (bebaja — firma) isto što i »zakonita. dozvoljena«.

c). *Poslanica Filadelljanima*. U ovoj poslanici preporuča sv. Ignacij, neka se drže biskupa i pod njegovom upravom jedinstva vjere, uprave i Euharistije protiv heretika i skizmatika. U 3. i 4. poglavlju piše:

3, 3: »Ne varajte se«, braćo moja. Ako tko pristaje uz skizmatika (ei tis shizonti akoloutei, si quis schisma facientem sequatur), ne će postići baštinu kraljevstva Božjega; tko hoda u tuđoj nauci, taj ne pristaje uz muku. — 4. Nastojte dakle, da upotrebljavate jednu Euharistiju; jedno bo je tijelo Gospodina našega Isusa Krista i jedan je kalež na jedinstvo njegove krvi, jedan oltar, kako je jedan biskup sa svećenicima i đakonima, surobovima mojim; da po Bogu činite ono, što činite«.

U 3, 3. veli sv. Ignacij: »Tko pristaje uz skizmatike, taj nije dionik muke Isusove«. Zato on odmah u 4. retku i zahtijeva od vjernika, neka upotrebljavaju jednu Euharistiju, kako je pisao i Efežanima: »Ako mi Gospodin javi, da se vi svi, posebno po milosti slažete

u jednoj vjeri i u Isusu Kristu, koji je po tijelu iz koljena Davidova sin čovječji i Sin Božji, da slušate biskupa i svećenike svom pameću i lomite jedan kruh (hena arton kloutes, unum panem frangentes. Cfr. Justin, Apol. 1, 66), lijek besmrtnosti, protulijek protiv smrti, pa da živite uvijek u Isusu Kristu« (20, 2). Ignacij očevidno želi, neka bi kršćani jedinstvenošću liturgije ispovijedali i jedinstvo crkveno. To je Božja volja, veli sv. pisac.

K ovim izzacima iz triju Ignacijevih poslanica možemo nadodati i izvadak iz poslanice *Etlescima*. Tako piše 5, 2: »Niko neka se ne prevvari: Tko nije unutar žrtvenika (t. j. u zajednici sa žrtvom), lišen je kruha Božjega. Ako bo molitva jednoga ili drugoga ima toliku moć, koliko većma ona t. j. liturgijska molitva biskupa i sve Crkve?« — 13, 1: »Trsite se dakle, da bi se češće sastajali na euharističku službu i slavu Božju. Jer kad se često u tu svrhu sastajete, skršit će se moć đavolova i u suglasju vaše vjere iščezava propast, kojom on prijeti«. — 20, 2: »Lomeći jedan kruh, koji je lijek besmrtnosti i ustuk, da ne umremo, nego vazda živimo u Isusu Kristu«.

Sv. Ignacije preporuča i *Magnežanima*: »Svi se stječite kao u jedan Božji hram, kao k jednom žrtveniku, k jednom Isusu Kristu, koji je od jednog Oca izišao (proelthonta) i bio kod jednog i k niemu se vratio« (t. j. kao čovjek); *Traljanima* pak piše: »Treba da i dakoni, koji su službenici otajstvâ Isusa Krista . . .« (2, 3). »Ko je unutar oltara, čist je; ko je izvan oltara, nije čist« (Ho eutos tiassterin on kataros esti). »Češće neka se prirede sastanci« (t. j. euharistički. Usp. gore Ef. 13, 1).

3. Sv. Justin.

On se rodi u Palestini početkom 2. vijeka od poganskih roditelja. Kasnije prihvati kršćansku vjeru. U grčkom je jeziku napisao na obranu kršćanstva dvije »Apologije« i »Razgovor sa Židovom Tifonom«. I on govori o presv. Euharistiji.

a) *Prva apologija* (obrana). 65: »Tko uzvjeruje i prijede k nama, njega vodimo k braći — tako se zovemo — onamo — gdje su na okupu. Tu se usrdno svi skupa molimo za se i za prosvijetljenoga (t. j. pokrštenoga) i za sve druge svud na svijetu, eda bimo, spoznavši istinu, bili dostojni, da i po djelima svojim izidemo dobri građani i čuvari zapovijedi te se ovako spasom vječnim spasemo. Poslije molitve pozdravimo cjelovom jedan drugoga. Nato se stariješi braće donese kruh i vrč vode i vina. On to uzme, izreče hvalu i slavu Ocu svega svijeta po imenu Sina i Duha svetoga. I usrdno zahvaljuje Bogu, što ih je on udostojio tih darova. Kad svrši molitve i zahvalu (zahvala je euharistija od riječi grčke »euharistein«), nazočni narod prihvatiti i klikne: »Amen«. A a m e n znači u židovskom: Bilo tako! Kad stariješina svrši zahvalu i sav narod prihvatiti, dijele dakoni — tako ih mi zovemo — svakomu nazočnomu od prikazana kruha

i vina i vode, a nose i nenazočnima. —

66: I sama se hrana u nas zove Euharistija. Nitko je drugi ne može s nama dijeliti doli onaj, tko uzvjeruje, da je istinit nauk naš, i tko se ne okupa kupelju za oprostjenje grijeha i za preporod (t. j. tko nije kršten) i tko ne poživi onako, kako Krist naredi. To ne uzimamo kao običan kruh ni kao običan napitak, nego kao što se po riječi Božjoj Isus Krist, Spasitelj naš, stvori tijelom, primi meso i krv za spas naš, tako je — to smo naučili — i hrana, kojom se po molitvi, riječima njegovim, iskaže zahvalnost, a hrani po pretvorbi tijelo i krv našu, tijelo i krv Isusa, koji je primio tijelo. Apostoli naime u Spomenima svojim, što se zovu Evandelja, kazuju, da im je Isus ovako naredio: »*Ovo činite na moj spomen! Ovo je tijelo moje*«. Isto tako uze čašu, blagoslovi je i reče: »*Ovo je krv moja*«. I samo njima to predade.

67: »A mi odonda naprijed uvijek jedan drugomu to dozivamo u pamet; pa ako smo imućni, brinemo se za sve potrebne i uvijek se pomažemo. I za sve, što dajemo, hvalimo Stvoritelja svega po Sinu Njegovu, Isusu Kristu, i po Duhu Svetomu. I nedjeljom se svi, boravili u gradu ili na selu, sastajemo, te se, kolikogod imamo vremena, čitaju »Spomeni apostolski« ili knjige proročke. Kad štilac prestane, opominje nas i potiče starješina živom riječju, neka se ugledamo na one primjere. Zatim se dižemo svi skupa i molimo molitve. Poslije molitve donese se kako rekoh, kruh i vino i voda, a starješina šalje Bogu molitvu i zahvalu, kakogod može. A narod prihvati i kaže: A m e n. Od posvećenoga se svakome dijeli, i svatko prima, a nenazočnima šalju dakoni. U nedjelju dolazimo na sastanak, jer je prvi dan, kad je Bog mrak i pratvar krenuo, stvorio svijet, a Isus Krist, naš Spasitelj, istoga dana uskrsao od mrtvih; ta raspeše Ga uoči subote, a poslije subote, u nedjelju, ukaza se apostolima i učenicima svojim i nauči ih ono, što i vama predajemo, da ogledate« (Usp. Rac-Lasman, Izbor str. 34—35).

b) *Razgovor sa Židovom Trifonom*, 28, 5: »Navest ću vam, prijatelji moji, riječi istog Boga. On ih je po Malahiji, jednom od dvanaest proroka, izrekao svome puku. One glase: *Nijeste mi mili, veli Gospodin, i ne ću primiti žrtve iz vaše ruke. Jer od istoka sunčano-ga do zapada veliko će biti ime moje med narodima i na svakom će se mjestu imenu mojemu žrtvovati i prinosit će se čista žrtva; jer će ime moje biti veliko među narodima, veli Gospodin*, a vi ga obeščasćujete. 6. A po Davidu reče On: *Puk, koga ne poznah, služuše mi, na riječ je išao za mnom*«. 41, 1: »Nastavih: Ljudi! Žrtva je pšeničnog brašna, koja se po predaji prikazivaše za očišćene od gube (Lev. 14, 10), bila slika kruha Euharistije (zahvale), koju je Isus Krist, Gospodin naš, naredio na uspomenu muke (Lk. 22, 19; 1 Kor. 11, 24), koju je podnio za one, koji se očistiše od svakog grijeha. On je naime hotio, da Bogu zahvalimo koli za to, što je svijet sa svim onim, što je na njemu, stvorio za čovjeka, toli i za to, što nas je oslobodio

grijeha, u kome življasmu, a i za to, što je sasma oborio moći i sile po Onome, koji je po njegovoj volji postao mukotrpan. 2. Stoga kaže Bog, kako sam već spomenuo (28, 5), po Malahiji, jednome od dvanaest apostola, ovako o onim žrtvama, koje ste mu vi (t. j. Židovi) prinosili u svoje doba: Nijeste mi mihi. (Ovdje Justin opet navodi Malahijeve riječi kao u 28, 5, pa dalje primjećuje:) 3. »Ovo se proročanstvo odnosi na žrtvu, koju mi pogani (t. j. bivši) Bogu prinosimo na svakom mjestu, t. j. kruh Euharistije, a isto tako i na čašu Euharistije. Po njegovoj izjavi mi (t. j. kršćani) častimo njegovo ime, a vi (t. j. Židovi) ga obeščašćujete«.

Evo tri pisca iz I. i I. vijeka tako obilno svjedoče o presv. Euharistiji; o euharističkoj žrtvi i pričesti, o pravoj, stvarnoj i bitnoj Isusovoj nazočnosti u njoj. Tu se zrcali, da mi katolici isto i jednako vjerujemo danas, kako su vjerovali prvi vijekovi, prvi kršćani, isti apostoli. Ovima je to Krist objavio. Naša je vjera Kristova nauka. Zato je mi, kao i naši predi, čuvajmo i ljubimo kao najveći amanet. Jednako se klanjajmo u presv. Euharistiji svome Bogu, kako su pred njim sagibali koljena u duhu vjere čitava pokoljenja prošlih vijekova. Budimo vjerni i harni sinovi svoje katoličke Crkve. Zahvalni kličimo: »Slavite Gospodina, jer je dobar; jer je do vijeka milosrde njegov!« (Ps. 135, 1).

Što je najvažnije u katoličkom pokretu?

Cilj je katoličkoga pokreta, da Krist, njegova načela i milost zavladaju narodom te ga preporoče. Taj preporod mora obuhvatiti sav privatni i javni život, dakle i lijepu knjigu, kazalište, slikarstvo, graditeljstvo, novinstvo, zadrugarstvo, bankarstvo, politiku i parlamenat, socijalne ustanove, školstvo, sudišta, sport, sve; da »bude Bog sve u svemu« (1 Kor. 15, 28).

Sav je ovaj posao u katoličkom pokretu sličan dizanju nove zgrade. Na ovu nas poredbu upućuje i sv. Pavao, koji piše Korinćanima: »Vi ste hram Boga živoga« (2. Kor. 6, 16). Mladi pokret hoće da obnovi živi hram besmrtnom Bogu.

Tko hoće da podigne zgradu, mora misliti na to, da mu treba izravnati tlo i udariti tvrd temelj, sabrati materijal i imati pri ruci vješte graditelje.

1. Za svaku zgradu najprije se mora izravnati tlo. To vrijedi i za katoličku akciju na selu, po gradovima, u čitavom narodu. Tu ne ćeš za novi pokret odmah sve predobiti, jer ovaj pokret zahtijeva mnogo odlučnosti, pžrtvovnosti i samoprijedora. Prije građenja svagdje treba najprije odstraniti nezgodne uzbrdine, jame, panjeve, kamenje, uopće sve zapreke. Iakove su zapreke za katolički pokret nehaj i naročito kriva načela. Tu je *cijepanje* duhova *conditio sine qua non*. Aut Christus aut Belial! »Ne vucite jarain s nevjernikom: jer šta ima pravda s bezakonjem? ili kako se može siožiti svjetlost s tamom? Kako li se slaže Krist s Belijalom? ili kakav dijel mis vjernik s nevjernikom? ili kako se podnosi hram Božji s idolima? Jer vi ste hram Boga živoga, kako veli Bog: Stanovat ću u njima i živjet između njih, i bit ću Bog njihov i oni će biti moj narod! Zato izidite između njih i odvojite se« (2. Kor. 6, 14—17). Priznati se mora, da je to ne teška, nego najneugodnija stvar. No to je nužno, kako eto i apostol kaže. Bez toga narod ne će nikada naći izlaza iz šume liberalnih fraza, ustanova, novina i nasilja